

„KÖTELEZ A HŰSÉG...”

Ifj. Szabó István, avagy egy könyvbemutató tükörcserepei

„A kislányom már tizenhét hónapos volt, mikor megszületett a kisfiunk. Nem fértem a bőrömbe az örömtől, mert már fiam is van... Nagyon szépen fejlődtek a gyerekeim, már a kisfiam is szaladgált. Nagy, üres udvar volt ahol laktunk, ott tanyázott az alvág aprósága. Már csak azért is, mert én a gyerekeimnek mindenfajta játékot csináltam. Háromkerekű biciklit (az egész nap ment), négykerekű hajtányt, kétszemélyeset, hintát, ringlispilt. Olyan lármát csaptak a gyerekek, hogy már mások lázítottak: miért tűrjük ezt a nagy lármát?

Kergessük haza ezt a sok gyereket! De hát elfértek, miért ne hagytuk volna... A kenyérkereset mellett a fiam iskoláztatása is nagy gondot okozott. Bent lakott Tarjánban. Már a VIII. gimnáziumot végezte. Akkor a sok nyomorúság, a front alatt a pincében tartózkodás meg az utána következő nélkülözés beteggé tette. Hazakiülték Tarjánból a bőröndjével együtt. Nagyon ajánlatos volt a szanatóriumi kezelés... Beszéltem a főorvos úrral, azt mondta: – Nagyon válságos volt a helyzet. Most már reméljük, nem lesz különösebb baj. Ő az a beteg, aki meg akart gyógyulni. Most már meg is fog. Mindent elkövetek, hogy egy derék embert visszaadjak az életnek... A fiammal összekülönböztünk. A főiskolán ő ekkor már másodéves Pátzay-növendék volt. Nem tudott megbarátkozni azzal, amit én akkor csináltam. Azt kérdezte: – Mit akar apu, ezekkel? Teljesen értelmetlen dolog, amit most csinál. – Igazad van, fiam. Neked még most értelmetlen. Te ezt nem is tudnád csinálni, mert abban a világban még nem éltél. Nekem is meg kell erőltetnem magam, hogy megbirkózzak azzal, amit meg akarok valósítani. Kétszáz évvel ezelőtt élt emberek faragok, utána meg, ahogy ment az idő a bányászokon, egészen napjainkig.”

id. Szabó István Kossuth-díjas szobrászművész 1969-ben megjelent „Fába faragott esztendő” című kötetéből való a fenti visszaemlékezés. Jelen sorok szerzője idézte azon a könyvbemutatón, amelyet Salgótarjánban, a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban a Gerelyes Endre Irodalmi Kávéházban ez év februárjában tartottak az „Ifj. Szabó István” című, 2001-re datált új kötet kapcsán. Nem volt véletlen e passzusok felemlgetése, hiszen ezek ifjú Szabó életének – a diploma megszerzéséig –

---

szinte minden lényeges mozzanatát átfogják, keretbe foglalják. Az előzményekhez már csak azt kell hozzátenni, hogy 1922. május 22-én született Dorogházán, 1947-ben a *Dési Huberről* elnevezett népi kollégium lakója lett egy időre, ami pedig az idézettek utáni történéseket illeti, könnyen számba vehetők: ifj. Szabó István végül is *Kisfaludy Stróbl Zsigmond* – aki apját annak idején az eredeti talentum, az őstehetség féltése indokával eltanácsolta a főiskoláról – növendékeként végzett 1952-ben, ekkor lett a szövetség tagja is. 1953-ban megnősült, megkapta az első köztéri megbízást (egy Bethlen Gábor-domborművet mintázott a fővárosi Hősök terén álló millenniumi emlékműre), 1954-ben megszületett *Márton* nevű fia. Innentől kezdve, egy fél évszázadon át már „semmi lényeges” nem történt vele. „Csak” dolgozott, alkotott rendületlenül. Pesten élve és Benczúrfalvára járva haza, évtizedeken át igen aktív munkát végzett a szövetségben, az alapban, zsűrizett a lektorátusnak, kiállításokat, szimpóziumokat, alkotótáborokat, művésztelepeket szervezett. Bár az egyéni és főként a csoportos tárlatokon való részvételi listája is tekintélyes, az Ő munkásságát elsősorban a köztéri – portréigényű és dekoratív plasztikák – szobrok fémjelzik, mintegy félszázad állítottak fel különböző magyarországi és határon túli településeken. Van számos díja, kitüntetése. Kétséggkívül a Munkácsy-díj kétszeri elnyerése a legjelentősebb elismerése.

*

Szabó István éppen édesapjától való megkülönböztetés érdekében vette fel és viseli immár a hetedik ikszen túl is az „ifjú” előnevet. Kettőjük kapcsolata – tekintve, hogy Ő is szobrász lett, mi is lehetett volna más, „apja után és mellett” – sokszor felmerült már az elmúlt évek során (legutóbb Cs.B. „Soha nem éreztem, hogy apám árnyékában élnék”, Nógrád Megyei Hírlap, 2000. december 23.), megkerülhetetlen volt a könyvpremierén is. Annál is inkább, mert a kötetben is közölt „Palóc menyecske”, a „Nagykendős lány”, vagy az „Almaszedő” igencsak hajaz id. Szabó István „Gereblyező menyecskéjére, „Arató”-jára, mint ahogy a szemlélő nehezen tud különbséget tenni az ifjabbik Szabó „Nyújtózkodó fiú”-jának, „Bányász”-ának és Pista bácsi „Ébredés”-ének illetve „Mai bányász”-ának stílusa között. – A szobrok lelkiségében, éppen ezért külső megjelenésében tényleg nincs sok differencia bizonyos munkáink között – magyarázta ifj. Szabó István a könyvankéton –, pedig eltérés is akad jócskán. Ez elsősorban abból fakad, hogy apám bognárként is szobrokat csinált, volt benne egy úgynevezett primér aktivitás, belső látás, hihetetlen koncentráció. Nekem sok

---

mindent meg kellett tanulnom, nálam értelemszerűen sokkal jobban érvényesült a tudatosság, a megszerzett ismeret áttételesebb tartalomban jut kifejeződésre.

*

A budapesti Hollósy Galéria Kft. igazgatója, a kötet szerkesztője, *Fecske András* – aki szintén jelen volt a bemutatón – ifj. Szabó István tiszteletet parancsoló életművéből indult ki, amikor úgy döntött, hogy megjelenteti – döntő mértékben a művész saját költségén – a róla szóló kötetet, mindenekeelőtt azért, hogy – mint mondotta – egységbe foglalja, pontosan adatulja a legmagasabb szinten *Medgyessy Ferenc* és *Ferency Béni* által képviselt nemzeti szellemiségű figurális művészet egyik – sajnos fogyatkozó – jellegzetes képviselőjének eddigi munkásságát. A nyolc különböző műfajú – tanulmány, tárcsa, interjú – írás (*Láncz Sándor*, *Varga Lajos Márton*, *Árpási Zoltán* és mások tollából) elsősorban a szobrászról, de még inkább a szobrokról szól, mint ahogy a fekete-fehér és színes műmellékletek is az alkotásokra koncentrálnak. *Praznovszky Mihály* „Az együtt teremtés hármassága” című, eredetileg a Palócföldben megjelent dolgozatában arról értekezik, hogy miként „született újjá” – akár többször is – ifj. Szabó István keze alatt, szerszámai nyomán Petőfi és Váci Mihály, Mikszáth Kálmán és Madách Imre. „*Ifjabb Szabó István osztályrészét a teremtésből mégsem ők, hanem a mindenkori néző fogja kimérni. Akire Madách, Mikszáth, Váci Mihály, s Petőfi szobra láttán egyszerre hat a kettős varázs: mindaz, amit tud az íróról, amit ismer műveiből, amiért szereti az adott alkotót s maga a művészi megjelenítés csodája. Lehet, hogy ő is így képzelte el, lehet, hogy megerősíti a benne kialakult képet, lehet, hogy tovább gazdagítja, az is lehet, hogy újabb rétegeket nyit fel benne az irodalmi mű megértéséhez. Megérzi, hogy hárman teremtik a szobrot. Kívánhat-e magának ennél nagyobb elismerést a szobrászművész?*” – tette fel a költőinek szánt kérdést Praznovszky Mihály. Ugyancsak helyet kapott a kötetben *T. Pataki László* különlegesen találó – „Művészettörténet Benczúrfalván” – című írása, amelyben a szerző mintegy azt a pillanatot ragadta meg, „*amikor a művész alkotásával (később a horpácsi emlékmúzeum elé került, padon ülő Mikszáthtal, ami e kötet címlapjára is tétetett: A szerk.) önmagát határozza meg. Önmaga alkotójává válik... Így és csakis így érthető, miért a lehető legjobb mű a benczúrfalvai műteremben ülő Mikszáth ábrázolás. Aminek utat kell találnia mindenképpen egészen Horpácsig, a volt Szontagh-kúria faláig. A jelenleg a múzeumi előfolyosón álló elárvult palócpadig. Amit majd szépen kiviszünk a fényre, a régi ház elé gondosan letéve és helytel kínáljuk Mikszáthot. Aki valóban hazatér*” – jövendölte 1998. júliusában *T. Pataki*, hogy aztán meglódult fantáziájának ezen fordulata 1999. október 15-én valósággá váljék. A dolgozat –

---

amelynek megírásáról, az alkotói, szobrászati folyamat „szülőszobai” titkainak élményéről a szerző maga is beszélt a fórumon – teljes terjedelmében el is hangzott a könyvpremierén Patakiné Kerner Edit tolmácsolásában.

*

Ezen opusznak csattanós vége van. *„Van olyan csacsi is, akarom mondani van olyan ember is, aki abban találja az ambícióját, hogy ő jó”* – írta volt a nagy palóc, Mikszáth Kálmán nyomán T. Pataki László. Nos, végül is ez az idézet ifj. Szabóról szólva taláztatott meg és ennek nyomán bontakozott ki beszélgetés, vita a könyvbemutatón. Érdemes-e jónak, önzetlennek lenni, a mások javát is szolgálni a nekünk szánt időben? – Mit tettem volna, nem tudtam más lenni, az ember csak egyféleképpen lehet őszinte magához és másokhoz – mondta az érintett, akit láthatóan zavarba ejtettek (sose legyen nehezebb helyzetben!) azok a szép szavak, amelyek jó néhány jelenlévő részéről is elhangzottak. – Hiszen ha ifj. Szabó István nem jó ember, akkor ma nincs Szécsényben a fejedelmet ábrázoló szobor – mesélte *Balla Tibor*, a Rákóczi Város Alapítvány elnöke azt a kalandos históriát, ahogyan id. Szabó István sokáig „elfeküdt” alkotása a fia közvetítésével a szécsényi fő térre került. *Bagi András*, aki maga is szobrászkodik, úgy fejezte ki tiszteletét ifj. Szabó István jóságáért, sokaknak örömet nyújtó művei iránt, hogy az est emlékére készült faragványával ajándékozta meg az ünnepeltet. – Ugyanakkor – mondta ifj. Szabó István – mielőtt ezt a sok dicséretet elhinném, hangsúlyozni kívánom: a jóság manapság igencsak veszélyes tulajdonság, mert lefegyverezhet, erőtlenné tehet. Persze korábban is előfordult, hogy visszaéltek vele. Arra a kérdésre, hogy valójában elégedett embernek tudja-e magát, így válaszolt: – Egy művész soha nem lehet megelégedve azzal, amit elért, mindig előre kell, hogy nézzen, tervekben, munkákban kell, hogy gondolkodjék. Annak nagyon örülök és megnyugtató, hogy dolgozhatok.

Mindez teljes szinkronban hangzott el azzal, amit 2000 karácsonyán a Nógrád Megyei Hírlap már idézett cikkében elmondott (*„Ha van kő, fa és más anyag, ha zavartalanul dolgozhatom, akkor elégedett vagyok”*) és a kötetben is benne lévő véleményével – amelyet Varga Máriának az *„Apám öröksége”* című, jóval korábban, 1988-ban a Nógrád hasábjain megjelent cikkben mondott ifj. Szabó István, amikor ekképp fogalmazott: *„Nem akarok abba belemenni, mi lett volna, ha...? Ha tudtam volna, biztosan másképp csináltam volna. (Mármint a közéletiséget, a sokféle funkciót, úgymond a „nyüzsgést”: A szerk.) Egyébként tisztának érzem magam, és nagyon jó érzés, hogy széles körű a kollegiális kapcsolatom... Nem érdekel a látványos elismerés, az úgynevezett karrier. Abhoz sokkal rámenősebb, „könyöklősebb” módszerek kellenének. A siker érzését azért megkapom,*

---

amikor szembesülnek a szobraim azokkal, akiknek szántam. Mindig igyekeztem mértéktartó tisztelességgel megfelelni a megbízásoknak... Szóba került már a szülőföldhöz való ragaszkodásom. Apám munkásságához és elsődleges élményvilágomhoz kötelez a hűség, s akkor vagyok önmagamhoz is következetes, ha művészi elveimben, munkáimban ez az indíttatás érvényesül.”

*

A jóság mellett ifj. Szabó István egy másik jellemvonása, az őszinte, mély barátságra való hajlama is előkerült a könyvbemutatón. Már csak azért is, mert az alkalomhoz igencsak adekvát környezetet teremtő minitárlaton – amelynek nemcsak szervezője, hanem rendezője is a Gerelyes Endre Irodalmi Kávéház egyik vezetője, lelke *Nógrádi Béláné* volt – mintegy a fő helyre került ifj. Szabó István Nyíregyházán, a színház előtti tér sarkában felállított Váci-szobrának kisplasztikai változata. Testi-lelki jó barátok voltak Váci Mihállyal, laktak közös albérletben Budapesten, sokat formáltak egymás gondolkodását s meglátogatták egymást otthoni környezetben – Benczúr-falván illetve a Nyírségben – is. Többször is énekelték együtt Váci kedvelt dalát a „Muskátlis ablakok”-at, amelyet – némi noszogatásra – ifj. Szabó István annyi év után egyedül is bemutatott a könyvpremier közönségének. Nagyon jól ismerte tehát a költőt, akiről más a véleménye, mint ami a felszínen méltánytalanul él róla, azaz, hogy túl lojális volt a szocialista rendszerhez és sikert sikerre halmozott. Ezzel szemben ifj. Szabó István – mint *Ladányi András* „Élj tiszta tüzeidben” című Váci-könyvében idézi – azt tartja: „*A hivatalos vezetés ezt nem vette jó néven, mert az utolsó éveiben elég egyértelműen bírálta őket. Elkábították, becsapták az embereket és ezt Miska nem nagyon bírta. Mint képviselő is valóságos tényeket tárt fel és ez nagyon kényelmetlen volt a számukra. Váci nem volt lekötözött, ő a népnek volt elkötelezettje, mindig is erről írt. Ez volt az alapállása.*” Erről a Váciról beszélt Szabó István könyve bemutatásakor is. Elmondta, hogy nyitott szívű, kitárulkozó ember volt és mindig azt mondta: „Keblemre öllelek emberiség.” Ezért formálta meg földön álló helyzetben, kitárt karokkal, lócát pedig azért tett mögéje, mert sok ilyet látott nyírségi vendégeskedései során.

*

Nem nehéz észrevenni, belátni, hogy mély barátságuk háttérében a közös életelv húzódott meg. Amit Váci kapcsán Praznovszky Mihály így fogalmazott meg a kötetben: „*Önmagát feladhatja ugyan, de a hitét nem. A hite pedig igen rövid katekizmus volt: soha nem feledni azt, ahonnan jöttél és soha nem feledni azokat, akikhez tartozol.*” Erre Váci „Származás” című verse a bizonyíték: „*Nem az*

---

jelöli a származást, rangot, / hogy kikre büszke valaki, / de az, hogy ővele kik büszkélkednek, / s kik szokták nevét féltve kimondani." Én nem mások érdemével dicsekszem: / nem azzal kezdem, – honnan származom. / Tenni szeretnék valamit először, / hogy kitűnjön: ki fogadhat fiának, / kinek rokonságára van jogom." Eddig is érezte az ember, a róla megjelent – művészeti albumként is felfogható – könyv illetve az azt bemutatni hivatott salgótarjáni rendezvény pedig végképp megerősítette: Váci sorait akár ifj. Szabó István is papírra vethette volna, rá, az ő munkásságára, tevékenységére is pontosan illenek e gondolatok. Őt is hite és hűsége, a jó ügy iránti odaadása kötelezte mindenkor, amikor a maga módján – nem hangosan törtetve, inkább az alkotómunka iránti alázattal – tenni, hatni igyekezett, maradandó jelet hagyni törekedett maga után. De miért mondjuk ezt múlt időben: hiszen még csak hetvenöt éves. Az Isten éltesse további sok munkás év erejéig!

(Hollósy Galéria, 2001)